כעבין חייבין כלמודין פטורים א"ל אביי לרב יוסף האי כובא דארעא מאי מברכין עלויה א"ל מי סברת נהמא הוא גובלא בעלמא הוא ומברכין עלויה בורא מיני מזונות מר זוטרא קבע סעודתיה עלויה ובריך עלויה המוציא לחם מן הארץ ושלש ברכות אמר מר בר רב אשי ואדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח מ"ט לחם עוני קרינן ביה ואמר מר בר רב אשי האי דובשא דתמרי מברכין עלויה שהכל נהיה בדברו מ"ט זיעה בעלמא הוא כמאן כי האי תנא דתנן דבש תמרים ויין תפוחים וחומץ ספוניות ושאר מי פירות של תרומה רבי אליעזר מחייב קרן וחומש ורבי יהושע פוטר א"ל ההוא מרבנן לרבא טרימא מהו לא הוה אדעתיה דרבא מאי קאמר ליה יתיב רבינא קמיה דרבא א"ל דשומשמי קא אמרת או דקורטמי קא אמרת או דפורצני קא אמרת אדהכי והכי אסקיה רבא לדעתיה אמר ליה חשילתא ודאי קא אמרת ואדכרתן מלתא הא דאמר רב אסי האי תמרי של תרומה מותר לעשות מהן טרימא ואסור לעשות מהן שכר והלכתא תמרי ועבדינהו טרימא מברכין עלייהו בורא פרי העץ מאי טעמא במלתייהו קיימי כדמעיקרא. שתיתא רב אמר שהכל נהיה בדברו ושמואל אמר בורא מיני מזונות אמר רב חסדא ולא פליגי הא בעבה הא ברכה עבה לאכילה עבדי לה רכה לרפואה קא עבדי לה מתיב רב יוסף ושוין שבוחשין את השתות בשבת ושותין זיתום המצרי ואי ס"ד לרפואה קא מכוין רפואה בשבת מי שרי א"ל אביי ואת לא תסברא והא תנן כל האוכלין אוכל אדם לרפואה בשבת וכל המשקין שותה אלא מה אית לך למימר גברא לאכילה קא מכוין ה"נ גברא לאכילה קא מכוין לישנא אחרינא אלא מה אית לך למימר גברא לאכילה קא מכוין ורפואה ממילא קא הויא ה"נ לאכילה קא מכוין ורפואה ממילא קא הויא וצריכא דרב (ושמואל) דאי מהאי ה"א לאכילה קא מכוין ורפואה ממילא קא הויא אבל הכא כיון דלכתחלה לרפואה קא מכוין לא לבריך עלויה כלל קמ"ל כיון דאית ליה הנאה מיניה בעי ברוכי: שעל הפת הוא אומר המוציא וכו': ת"ר מה הוא אומר המוציא לחם מן הארץ רבי נחמיה אומר מוציא לחם מן הארץ אמר רבא במוציא כולי עלמא לא פליגי דאפיק משמע דכתיב אל מוציאם ממצרים כי פליגי בהמוציא רבנן סברי המוציא דאפיק משמע דכתיב המוציא לך מים מצור החלמיש ורבי נחמיה סבר המוציא דמפיק משמע שנאמר המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים ורבנן ההוא הכי קאמר להו קודשא בריך הוא לישראל כד מפיקנא לכו עבידנא לכו מלתא כי היכי דידעיתו דאנא הוא דאפיקית יתכון ממצרים דכתיב וידעתם כי אני ה' אלהיכם המוציא משתבחין ליה רבנן לרבי זירא [את] בר רב זביד אחוה דר"ש בר רב זביד דאדם גדול הוא ובקי בברכות הוא אמר להם לכשיבא לידכם הביאוהו לידי זימנא חדא איקלע לגביה אפיקו ליה ריפתא פתח ואמר מוציא אמר זה הוא שאומרים עליו דאדם גדול הוא ובקי בברכות הוא בשלמא אי אמר המוציא

כעבין. עריכה ומקוטפת כגלוסקאות נאות גלי דעתיה דללחם עשאה: **כלמודין.** * כנערים בעלמא שלא הקפיד על עריכתם ודוגמתו שנינו במועד קטן (פ"ג דף יב.) עושה לו למודין נותן לתוך של יין לכסותו: **זיעה בעלמא הוא.** ואינו פרי לברך עליו בורא פרי העץ: **וחומץ ספוניות.** סופי ענבים שאין מתבשלים עולמית ועושים מהן חומץ: **מחייב קרן וחומש.** לשותה ממנו בשוגג: **ור' יהושע פוטר.** דזיעה בעלמא הוא ואין שם תרומה חל עליו ואין לך פרי הניתן למשקה אלא זיתים וענבים בלבד והיינו כמר בר רב אשי: **טרימא מהו.** מה מברכין עליו. ושם טרימא כל דבר הכתוש קצת ואינו מרוסק: **לא הוה אדעתא דרבא.** לא היה מבין מהו שואל: **א"ל.** רבינא לההוא מרבנן איזו טרימא אתה שואל: **דקורטמי.** כרכום שכותשים אותו ונותנין בו יין ושותין: **או דשומשמי.** להוציא שמנן: **או דפורצני.** כתישת ענבים לתת לתוך התמלגים מים לעשות תמד: **א"ל רבא חשילתא קא אמרת.** מתוך דברי רבינא הבין רבא את השאלה א"ל דבר מעוך שאלתני כמו ביעי חשילתא דשחיטת חולין (דף מג.): **מותר לעשות מהן טרימא.** שאינו מפסידה אלא דמילתא' קאי וכיון דהכי הוא מברכין עליה בורא פרי העץ: **שתיתא.** * מאכל העשוי מקמח קליות שנתייבשו בתנור בעוד שהשבלים לחים: **עבה לאכילה עבידא.** ובמילתא' קיימא: **שבוחשין.** מגיסין בכף לערבו יפה במימיו: **זיתום המצרי.** מפורש במסכת פסחים (דף מב:): **וכל המשקים שותה.** אלמא לאכילה מכוין ורפואה ממילא הויא הכא נמי לאכילה מכוין כו' (א): **ה"ג וצריכא דרב ושמואל.** ואע"ג דתניא לענין שבת דאוכל הוא ומותר לאכלו בשבת איצטריך למימר דטעון ברכה: **ה"ג דס"ד** כיון דלרפואה קא מכוין לא לבעי ברכה קמ"ל כיון דמתהני מיניה. שהרי מאכל הוא בעי ברוכי: **והלכתא** ל"ג ומהלכות גדולות הוא: **דאפיק משמע.** שהוציא כבר והא ודאי ברכה הגונה דלשעבר בעינן שהרי כבר הוציא הלחם הזה מן הארץ שהוא בא ליהנות הימנו: **דכתיב אל מוציאם ממצרים.** וכשנאמרה פרשת בלעם כבר יצאו: **המוציא לך מים.** וכבר הוציא: **ורבי נחמיה סבר דמפיק משמע.** שעתיד להוציא דכתיב המוציא אתכם וכשנאמר פסוק זה למשה עדיין לא יצאו והמוציא לך מים עדיין היה מוציא כל ימי היותם במדבר: **דאפיקית יתכון.** שאני הוא שהוצאתי אתכם:

אשמעינן

מסופק אם וירמשי"ש חייבין בחלה משום (ג) עושה עיסתו בצק כדי לחלקה פטורין מן החלה דלית בהו שיעורא הכא גבי וירמשי"ש נמי פעמים מחלקן שאין משימין שיעור חלה בקדרה אחת אך היה מצריך ליקח חלה בלא ברכה בשביל הספק וכל דבר שתחלתו סופגנין וסופו עיסה חייבין בחלה ובהמוציא דקיי"ל כרבי יוחנן פרק כל שעה (פסחים לז.) דפליגי ר' יוחנן ור"ל במעשה אילפס ופליגי בבלילתו רכה דהיינו תחלתו סופגנין וסופו עיסה אם נאפה בתנור או בכירה או באילפס בלא מים ושמן דר"ל ס"ל דלא הוי חייב אלא כשנאפה בתנור ואהא קאי מתניתין תחלתו סופגנין וסופו עיסה דחייב בחלה אבל באילפס פטור ורבי יוחנן מחייב דמעשה אילפס סופו עיסה קרינן ביה רק שלא יהיו משקין באילפס דהכי איתא בירושלמי כל שהאור תחתיו חייב בחלה ומברכין עליו המוציא אבל אגילי"ש אין מברכין עליו המוציא דלא הוי אלא גובלא בעלמא ומיהו אם קבע סעודתיה עלייהו כמו בפורים מברך המוציא וכל דבר שתחלתו סופגנין וגם סופו כגון הני סופגנין שמטגנין אותן בשמן שקורין טורטי"ש פטורין מן החלה: **מר** זוטרא קבע סעודתיה עלויה. וכן נראה אם קבע סעודתיה עליה מברכין עליה המוציא וכן נוהג הר"מ בפורים שקובעין סעודתן עליהן לברך המוציא בפת חמה כדי לפוטרן מברכה שהיה מסופק אי הוי קביעותייהו קביעות או לא: **האי** דובשא דתמרי מברכין עלויה שהכל. וכן משקין מכל מיני פירות בר מתירוש ויצהר כדאמרינן גבי ערלה ולאפוקי מה"ג שפירש דמיירי שנתן לתוכן מים ושכר דידן אע"ג דשמא יש בהן כזית בכדי אכילת פרס לא מברכין עליו בורא מיני מזונות אלא שהכל ואפי' לרב ושמואל דאמרי כל שיש בו מחמשת המינין מברכין עליו בורא מיני מזונות הכא לא הוי בהו ממש שעורים (ג) ואין שכר אלא טעמא בעלמא ועוד משום שיש בו עלויה אמרינא בפת ועוד בשתיה אומר שהכל: **ושוין** שבוחשין. דרבי (ד) ור' יוסי פליגי גבי נותן מים לתוך המורסן ובקליסה מיירי מדקתני וטורפין ולא קתני לשון גבול והכי דייקינן התם: **ואי** ס"ד לרפואה עבדי ליה רפואה בשבת מי שרי. דסובר דכיון (ה) דכל שעקרו לרפואה ואין רגילות לעשותו לצורך אכילה אסור בשבת וכו': **והא** תנן כל האוכלין וכו'. דמשמע מדנקט כל האוכלין דאפי' (ו) כל שעקרו לרפואה כיון שראוי לאכילה שפיר דמי מדנקט כל ומסיק הגמרא וצריכא דרב ושמואל דפשיטא (ז) דמתניתין שריא אף על פי שעומד לרפואה אבל דרב ושמואל אשמעינן דלא נימא כיון דעקרו לרפואה לא נברך עליה כלל קא משמע לן כיון דמתהני מיניה בעי ברוכי ומכל מקום לא יברך אלא שהכל כיון שאינו עשוי לסעוד כי אם לשתות ואם כן כל דבר שיש בו מחמשת המינין ואינו עשוי לסעוד כי אם לשתות כגון שכר ויולא בו מברך שהכל וכהאי גוונא פסק בה"ג והלכתא שתיתא עבה מברך בורא מיני מזונות קלישתא מברך שהכל ואף על פי שלרפואה נעשית היכא דאית ליה הנאה מיניה מברך:

והלכתא

מסורת הש"ס עם הוספות

א) עיין תוס' לקמן דף לט. ד"ה מיא (הגרי"ב פרנקל), ב) תרומות פי"א מ"ב חולין קכ:, ג) שבת קנו., ד) פסח קטו: יומא מט., ה) לעיל לו., ו) תרומות פי"א מ"ג, ז) ושבת קי., ח) עיין חלה פ"א מ"ז, ט) פ"א ה"ד, י) עיין תוס' ד"ה מר זוטרא בעמוד זה ותוס' לקמן דף מב. ד"ה לחמניות, כ) [וע' תוס' פסחים לז: ד"ה דכ"ע], ל) [תרומות פי"א מ"ג], מ) עיין תוס' ב"ב צו: ד"ה אחד, נ) לעיל לו., ס) עיין לעיל לו ע"א.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה וכל המשקים וכו'. מכוין הס"ד ואח"כ מ"ה ס"ג. ולריכא וכו' ברכה הס"ד ואח"כ מ"ה דס"ד: (ב) תוס' ד"ה לחם וכו'. וירמשיי"ש חייבים בחלה משום דתנן העושה עיסתו בצק כדי לחלקה פטורה מן החלה דלית בהו שיעורא א"כ הכא: (ג) ד"ה האי דובשא וכו' דאין שכר אלא וכו'. ועוד בשתיה. נ"ב עיין בסוף עמוד זה [בתוס' ד"ה והא תנן]: (ד) ד"ה ושוין שבוחשין לרבי יוסי בר יהודה פליג גבי נותן מים. נ"ב פ' מי שהחשיך סוף דף קנה: (ה) ד"ה ואי וכו' דכיון שעיקרו כל"ל ותיבת דכל נמחק: (ו) ד"ה והתניא וכו' דאפילו שעיקרו כל"ל ותיבת כל נמחק: (ז) בא"ד. דפשיטא למתני' דשרי בשבת כיון שעומד לאכילה אע"ג דעיקרו לרפואה אבל דרב:

גליון הש"ס

גמ' ור"נ סבר המוציא דמפיק משמע. ע' עירובין י"ט ע"א ול"ב: רש"י ד"ה כלמודין כנערים. ע' מ"ע פי"ב מ"ע דלים: רש"י ד"ה שתיתא מאכל העשוי כו'. וכ"כ רש"י מלכים א' יד:

תורה אור השלם

א) לֹא תֹאכַל עָלָיו חָמֵץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל עָלָיו מַצּוֹת לֶחֶם עֹנִי כִּי בְחִפָּזוֹן יָצָאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ: [דברים טז, ג]

ב) אֵל מוֹצִיאָם מִמִּצְרָיִם כְּתוֹעֲפֹת רְאֵם לוֹ: [במדבר כג, כב]

ג) הַמּוֹלִיכְךָ בַּמִּדְבָּר הַגָּדֹל וְהַנּוֹרָא נָחָשׁ שָׂרָף וְעַקְרָב וְצִמָּאוֹן אֲשֶׁר אֵין מָיִם הַמּוֹצִיא לְךָ מַיִם מִצּוּר הַחַלָּמִישׁ: [דברים ח, טו]

ד) וְלָקַחְתִּי אֶתְכֶם לִי לְעָם וְהָיִיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלוֹת מִצְרָיִם: [שמות ו, ז]

עין משפט נר מצוה

מח א ב מיי' פ"ג מהל' ברכות הלכה ט טוש"ע או"ח סימן קסח סעיף טו:

מט ג מיי' פ"ו מהל' חמץ ומצה הל' ו טוש"ע או"ח סי' תסא סעיף ב:

נ ד מיי' פ"ח מהלכות ברכות הלכה ד סמג עשין כז טוש"ע או"ח סי' רב סעיף ח:

נא ה ו מיי' פי"א מהל' תרומות הלכה ב:

נב ז מיי' פ"ח מהל' ברכות הל' ד סמג עשין כז טוש"ע או"ח סי' רב סעיף ז:

נג ח [מיי' פ"ג שם הל' ג] טוש"ע או"ח סי' רח סעי' ו:

[ח] [מיי' פכ"א מהל' שבת הל' לג טוש"ע או"ח סי' שכ"א סעיף י"ד]:

[ט] [מיי' שם הלכה כב]:

נד ט מיי' פכ"א מהל' שבת הל' כב סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סי' שכח סעיף לז:

לעזי רש"י

וירמשיי"ש. פירוש סוגי בצק ארוכים ודקים (עיין לע"ם פסחים פ"ב סימן ט"ו ומוסף הערוך ערך לטרין). אניליי"ש. פירוש לחמניות דקות (ברכות מהר"מ סימן ט"ו). בוניי"ש. פירוש סופגנין שמטגנין אותן בשמן, סנקוקי"ן (ברכות מהר"מ סימן ו'): גיליי"ש. פירוש לחמניות דקות (ברכות מהר"מ סימן ט"ו):

ליקוטי רש"י

ספוניות. סיפוניות, ענבים הנמצאין בגפנים בימות הסתיו שאין מתבשלין לעולם ועושין מהן חומץ (חולין קכ:). היינו ענבים קשים שמניחן בכרם כל ימי הסתיו ועושין מהן חומץ (נדרים נג.).
[המשך בעמוד ב]

הגהות וציונים

א] צ"ל כעבין (הרד"י לנרא, פני יהושע לעיל תוד"ה לחם עמ"ד התוס' שם, וכ"ה בכת"י ועיין יעב"ץ): ב] במשניות תרומות איתא סתוניות וכ"ה בחולין עיי"ש ברש"י וכ"ה בכת"י ובראשונים: ג] בכת"י נוסף או דתמרי קאמרת (ונראה דגי' נכונה היא דאמאי לא שאלו "ארתמרי" והיא עיקר "טרימא" כדאמר רב אסי האי תמרי וכו', דק"ס): ד] רש"ל מ"ז (גליון) עיין צל"ח ופני יהושע ואור שמח (הל' ברכות פ"ח) שמקיימים הגירסא "ושמואל": ה] בכת"י ת"ר על הפת הוא אומר (וכ"ה בראש"ש ובראשונים והיא גירסא ישרה, דק"ס): ו] עיין ב"י או"ח (סימן קסז) שנראה לו דהתוס' לקמן ע"ב ד"ה והלכתא גורסים בגמ' במוציא כו"ע לא פליגי דמפיק משמע וכו' רבנן סברי המוציא דמפיק משמע דכתיב המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים ורבי נחמיה סבר המוציא דאפיק משמע דכתיב המוציא לך מים עיי"ש בב"י שמפרש סוגיית הגמרא לפי גירסא זו (ועיי"ש במגן אברהם סק"ח): ז] עיין מהרש"ל ועיין [illegible] ובין כט ע"ב (גליון): כ] צ"ל [illegible] צ"ל וכל דבר שתחלתו סופגנין [illegible] ר (מראה כהן):

דבריו הוסיפו תיבת "אתי" ועיין דקו"ס: ס] כעבין (דפו"ר) ועיין אות א: ע] נדצ"ל על עריכתן (רש"ש) וכ"ה ברש"י שבר"יף ובב"י או"ח סימן קסח: י] ונותנין לתוכו דבש כך פירש"י עירובין כט ע"ב (גליון): כ] צ"ל משום עושה עיסתו כדי לחלקה בבצק פטורין וכו' (והוא ע"פ ירושלמי פ"ב ה"ד ועיין ידיד סימן שכו ס"ב, גנזי יוסף) ועי' הרד"י בברוך בילקוט מפרשים: ל] עיין רש"ש שנשתבשו התיבות וכן צ"ל וכל דבר שתחלתו סופגנין וסופו עיסה אם נאפה בתנור או בכירה או באילפס בלא מים ושמן חייבין וכו' ופליגי וכו' וסופו עיסה דר"ל ס"ל וכו': מ] נדצ"ל ואין בשכר (באה"ס): נ] תיבת "וכו'" מיותר (מראה כהן):

הדפסה ברזולוציה מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התוכנה